

BIJLAGE X

Greep uit de politieke gebeurtenissen in Nederland gedurende het jaar 1978

door Christy de Beer

Kabinetsformatie ten einde; ministerscrisis

In januari kwam er een eind aan de langdurige kabinetsformatie, die na de Tweede Kamerverkiezingen van mei 1977 was begonnen. Er kwam geen tweede Kabinet-Den Uyl, maar een eerste Kabinet-Van Agt. De regeringsverklaring werd door premier Van Agt afgelegd op 16 januari. Hij legde veel nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de burgers en de ontplooiing van het particulier initiatief.

In maart kreeg het kabinet met een ministerscrisis te maken. De minister van defensie, R.J.H. Kruisinga (CDA), deelde op 3 maart aan de minister-president mee ontslag te willen nemen. Wegens ernstige meningsverschillen binnen het kabinet over het in productie nemen van de neutronenbom zei Kruisinga niet langer deel te willen blijven uitmaken van het kabinet. In zijn brief lichtte hij zijn standpunt toe. Het standpunt dat het kabinet heeft ingenomen t.a.v. de neutronenbom, aldus Kruisinga, is zowel in strijd met het Beginselprogramma van het CDA, met het Verkiezingsprogramma van het CDA, met het door de CDA-fractie ingenomen standpunt, als met het standpunt van de kerken. Het parlement reageerde op de manier waarop Kruisinga door het kabinet aan de kant werd geschoven in niet al te vriendelijke bewoordingen. CDA-fractie leider Aantjes ontkende overigens dat er tussen Kruisinga en de rest van het kabinet een meningsverschil bestond met betrekking tot de neutronenbom. Volgens hem handelde het alleen om een procedureel en tactisch verschil van mening. Mr. W. Scholten werd als opvolger van Kruisinga benoemd.

Verkiezingen Provinciale Staten en vorming colleges Gedeputeerde Staten

Op 29 maart werden verkiezingen voor de Provinciale Staten gehouden. In vergelijking met de Kamerverkiezingen van mei '77 behaalde het CDA de grootste winst: toen 31,90% van de stemmen, in '78 35,10%. De PvdA maakte een kleine winst: in 1977 33,83%, in 1978 33,93%. De VVD verloor: in 1977 17,94%, in 1978 16,95%, D'66 ging van 5,44 naar 5,17%. PPR en CPN verloren licht, terwijl de PSP zich een beetje herstelde: 0,94% van de stemmen in 1977 tegen 1,32 in 1978. Het GPV bleef constant, terwijl de SGP een kleine winst boekte. De Friese Nationale Partij verloor, in vergelijking met de Statenverkiezingen van 1974, 2 van haar 4 zetels. De Grönninger Bond behaalde opnieuw geen zetel.

In de meeste provincies werden op 7 juni de colleges van Gedeputeerde Staten gekozen uit en door de nieuwe Provinciale Staten. In enkele provincies (Zuid-Holland, Friesland, Gelderland, Noord-Holland en Limburg o.a.) werd het college met één zetel uitgebreid. In Groningen leverde de verkiezing van het college grote problemen op. Binnen de fractie van de PvdA ontstond verzet tegen de vorming van een links meerderheidscollege, zoals vier jaar geleden ook gebeurde. Dit leidde uiteindelijk tot de vorming van een dissidente-fractie, bestaande uit mevr. I. Martens (tevens Gedeputeerde), en de heren R. Tamminga en B. Brouwer. Het meerderheidscollege was met de aanvaarding door mevr. Martens van haar portefeuille van de baan. Tegen de onder de naam "Verontruste PvdA Socialisten" optredende groep is de royementsprocedure aangespannen door het landelijk partijbestuur, op verzoek van de gewestelijke vergadering van de PvdA.

Verkiezingen gemeenteraden en collegevorming

Op 31 mei werden verkiezingen voor de gemeenteraden gehouden. In de meeste grote steden was de PvdA de grote verliezer in vergelijking met de uitslag van de Statenverkiezingen van twee

maanden eerder. In Amsterdam werd bijv. een verlies geleden van 7,4%, in Rotterdam van 5,9% en in Groningen van 4,6%. Het CDA boekte wederom winst: in de meeste gevallen werd zowel ten opzichte van de Statenverkiezingen als ten opzichte van de gemeenteraadsverkiezingen van 1974 winst geboekt. Ook de VVD verloor, D'66 boekte zowel winst als verlies.

Terwijl in 1974 in vele gemeenten 'meerderheidscolleges' werden gevormd, was dat na de verkiezingen van '78 maar in twee gemeenten weer het geval: Rotterdam en Groningen. In Rotterdam neemt D'66 de plaats van de PPR in in de gemeenteraad, alle 8 wethouders worden door de PvdA geleverd. In Groningen verdwijnt de PPR uit het college van B. en W. De PvdA levert hier 4 wethouders, D'66 en CPN ieder 1. In Amsterdam werd, na goedkeuring door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, het college van B. en W. met één persoon uitgebreid. Kritiek op de gang van zaken tijdens de collegevorming in de hoofdstad, uitte minister Wiegel (Binnenlandse Zaken) in een brief aan de Amsterdamse gemeenteraad. Gezien de problemen waar Amsterdam voor staat zou het, aldus Wiegel, nu meer dan ooit aan te bevelen zijn geweest een college van zo breed mogelijke samenstelling te krijgen. (Het college bestaat uit 5 PvdA, 2 CDA, D'66 1 en CPN 1; de VVD valt evenals in 1974 uit de boot.) B. en W. van Amsterdam reageerden verbaasd op de bemoeienis van Wiegel met de gang van zaken. Men zei sterk de indruk te hebben dat de brief geschreven is door iemand die spreekt als politiek leider in plaats van minister. De gemeenteraad nam op 27 september een motie aan waarin werd gesteld dat Wiegel met zijn brief 'zijn bevoegdheden te buiten is gegaan'.

Verkiezing Rijnmondraad

In het Rijnmondgebied kozen de inwoners op 31 mei behalve de leden van hun gemeenteraad eveneens de nieuwe leden van de Rijnmondraad. De raad is een overkoepelend orgaan voor 23 gemeentes en omvat 81 zetels. De verkiezingen leverden voor D'66

de grootste winst op: 5 zetels (was 0). De PvdA blijft de grootste partij met 38 zetels (was ook 38), het CDA heeft 20 (was 19), de VVD 12 (was 13). CPN en PPR hebben ieder één zetel, de combinatie SGP/RPF 3, de PSP 1 en het GPV verloor haar ene zetel.

De vorming van het Dagelijks Bestuur van de Rijnmondraad ging niet van een leiendakje. Zowel een akkoord tussen PvdA - D'66 als tussen PvdA - CDA liep stuk. Het met de VVD afgesloten akkoord, vrijwel geheel gebaseerd op de vorige akkoorden, leverde uiteindelijk 5 PvdA-zetels op en één voor de VVD. Kritiek op deze gang van zaken was er wel: 'misselijk makende politiek', aldus de raadsfractie van de PPR.

De benoeming van A.P. Oele tot voorzitter van de Rijnmondraad wekte kritiek op van de D'66-fractie in de Tweede Kamer. Fractievoorzitter Terlouw was van mening dat, gezien de onderbedeling van D'66 wat betreft ministersposten, Zeevalking hiervoor de aangewezen man was geweest. Zeevalking werd overigens in december tot burgemeester van Rijswijk benoemd.

Koopsompolissen

Uit een intern onderzoek binnen het CDA is gebleken dat vijf politici of hun familieleden uit het huidige en vorige kabinet koopsompolissen in hun bezit hebben (gehad). Nadat al eerder de namen van oud-Kamerlid Van Elsen en mevr. Lückers-Bergmans bekend waren geworden, kwamen hierbij die van de voormalige minister van Verkeer en Waterstaat, Westerterp, de echtgenoot van Kamerlid mevr. Korte-Van Hemel en de echtgenote van ex-minister Kruisinga.

Ook de voorzitter van de CHU, Van Leeuwen, vertelde in het bezit van een koopsompolis te zijn. Na intern beraad kwam het CDA-bestuur tot de conclusie dat hij als voorzitter van de CHU kon aanblijven.

Begin februari werd door de Kamer een commissie-van-drie, onder voorzitterschap van mevrouw Klompé, ingesteld voor een onderzoek inzake de kwestie van de koopsompolissen. Het eerste deel

van het rapport bracht de commissie uit in juni. Hiermee werd het onderzoek onder (ex) Tweede Kamerleden afgesloten. De commissie constateerde dat vier politici in het bezit zijn (geweest) van de polissen: oud-minister Westerterp, mevr. Lückers-Bergmans, Van Elsen (allen KVP) en De Koster (VVD). Niet alle Kamerleden hadden hun medewerking verleend aan het onderzoek. Zo weigerden Koekoek (BP) en Nooteboom (ex-D'66) mee te werken.

Oud-staatssecretaris Van Rooijen (CDA), die ervan was beschuldigd zijn partijgenoten te hebben getipt over mogelijke belastingvoordelen door de tijdige aanschaf van een polis, bleek brandschoon te zijn. Parool-journalist Harry van Wijnen, die met de bewering dat 38 Kamerleden en 8 oud-ministers in het bezit waren van een polis de zaak aan het rollen had gebracht, heeft zijn excuses aangeboden.

Op 20 november verscheen het tweede deel van het rapport. De conclusie van dit deel luidde dat niet gebleken is dat (oud) leden van de Eerste Kamer ooit koopsopolissen in hun bezit hebben gehad. Vijf (ex) Eerste Kamerleden hebben geweigerd aan het onderzoek mee te werken. De commissie die de zaak heeft onderzocht wenste geen oordeel uit te spreken over het juist of onjuist zijn van het kopen door politici van de omstreden polis. Over de journalist Van Wijnen werd gezegd dat hij 'meer gezegd (heeft) dan hij kon verantwoorden'.

ARP

Op 20 mei hield de ARP in Hoogeveen een partijraadsvergadering. De partijraad sprak zich in een motie uit tegen het in productie nemen van de neutronenbom en tegen het opnemen van dit wapen in het verdedigingssysteem van de NAVO, ongeacht de rol die het wapen zou kunnen spelen in het ontwapeningsoverleg met het Oostblok. Op 1 november gaven drie radicale ARP-ers een verklaring

uit, waarin gesteld werd dat de loyalisten binnen de CDA-fractie meer druk zouden moeten uitoefenen opdat een progressievere opstelling tegenover het kabinet wordt ingenomen. Eén van de ondertekenaars was Hans Feddema, tevens oprichter van de Evangelische Progressieve Volkspartij. In december deden 35 verontruste ARP-ers van zich spreken. In een verklaring riepen ze de partijraad van 9 december op het CDA-rapport over 'Grondslag en politiek handelen' af te wijzen. Zij wensten het statutair vastleggen van de persoonlijke aanspreekbaarheid van CDA-vertegenwoordigers op de evangelische grondslag. Tot de ondertekenaars behoren Feddema en Herstel (EPV), H.J. van Zuthem, de oud-Kamerleden Schouten en Kieft en de theologen Nauta en Plomp.

De meest dramatische gebeurtenis voor de ARP in 1978 vormde wel het vertrek uit de CDA-Kamerfractie van Wim Aantjes, voorafgegaan door het vertrek van Boersma. Boersma kondigde in een vraaggesprek met Ischa Meijer in het weekblad de Haagse Post van 21 oktober aan de actieve politiek te gaan verlaten. Hij zei het gevoel te hebben dat velen binnen het CDA hem liever kwijt dan rijk waren, maar de voornaamste reden om te vertrekken vormde het feit dat het CDA naar zijn mening bezig was af te zakken naar "het grauwe midden". Van het gepraat over 'bloedgroepen' binnen het CDA werd hij 'misselijk'. Commentaar van fractievoorzitter Aantjes op het vertrek van Boersma: 'niet verrast, wel teleurgesteld'. Per 1 november verliet Boersma de fractie en per 1 december aanvaardde hij een functie in de raad van bestuur van het Ogem-concern, waarheen ook zijn oud-fractiegenote Hannie van Leeuwen was vertrokken. De heer B. de Vries volgde Boersma in de fractie op.

De bekendmaking in het Nieuwsblad van het Noorden van 6 november vormde de eerste stoot tot het vertrek van Aantjes uit de politiek.

In deze publicatie werd bekend dat Aantjes zich op 12 oktober 1944 vrijwillig heeft gemeld voor de Waffen SS. Hierna volgden

de gebeurtenissen elkaar snel op: nog diezelfde avond gaven de heren De Jong en Van der Leeuw van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie een persconferentie, waarop uiteen werd gezet hoe de zaak aan het rollen was gebracht. In politiek Den Haag twijfelde men ten zeerste aan de 'toevaligheid' waardoor deze zaak, aldus prof. De Jong, aan het rollen was gekomen. Het merendeel van de top van de ARP bleek wel op de hoogte te zijn geweest van een gedeelte van het oorlogsverleden, maar wat er precies aan de hand was geweest bleek zelfs oud-voorzitter Berghuis niet te weten. Hij verklaarde zich een week later bereid zijn archief te openen met betrekking tot de stukken die handelen over het oorlogsverleden van Aantjes.

Aantjes zelf gaf op 7 november een persconferentie. Hij bestreed de in het rapport van De Jong 'Enkele gedragingen van mr. Willem Aantjes gedurende de periode van de Duitse bezetting' genoemde feiten niet, maar zei van mening te zijn dat het belangrijk is in welk kader en tegen welke achtergrond ze worden geplaatst. 'Ik heb fouten gemaakt, maar ik ben niet fout geweest', aldus Aantjes. Hij deelde mee voor het aanzien van de politiek af te treden als fractievoorzitter van het CDA en zich geheel uit de politiek te zullen terugtrekken.

De Tweede Kamer besloot een openbaar debat over de zaak-Aantjes te gaan houden. Vanuit de Kamer werd felle kritiek geüit op de manier waarop de regering de zaak heeft aangepakt. Minister-president Van Agt zei op zijn persconferentie van 10 november dat de regering niet verantwoordelijk is voor de inhoud van het rapport, wel voor de publicatie. In dit kader zei hij ook dat het kabinet niet tevreden was over de manier waarop De Jong en Van der Leeuw de resultaten van hun onderzoek bekend gemaakt hebben.

Tijdens het Kamerdebat op 16 november bleek de meerderheid van mening dat de zaak-Aantjes met de manier waarop tot nu toe te werk was gegaan, niet kon worden afgedaan. Men wenste een nader onderzoek door bijvoorbeeld een onafhankelijke commissie.

Het voorstel tot het houden van een parlementaire enquête werd afgestemd. De Jong kreeg een voorlopig spreekverbod opgelegd. Op 6 december besloot de Kamer tot de instelling van twee commissies die zich met de zaak-Aantjes zouden moeten gaan bezighouden. Een commissie van wijze mannen zou opdracht krijgen een onderzoek te gaan doen naar de gedragingen van Aantjes in de periode van 1940 tot aan zijn toelating aan de Universiteit van Utrecht in 1945. Tevens moest worden nagegaan waarom de zaak-Aantjes in '49 werd geseponeerd door de procureur-fiscaal van het bijzondere gerechtshof in Den Haag. Tot leden van deze commissie werden benoemd prof. Ch.J. Enschedé, prof. mr. P.J. Boukema en drs. J.Th.M. Bank. Een uit vijf personen bestaande Bijzondere Kamercommissie kreeg tot taak te gaan onderzoeken welke politici en derden sinds de oorlog kennis hebben gehad van het oorlogsverleden van Aantjes en wat met die kennis is gedaan. Voorzitter van die commissie is PvdA-Kamerlid Patijn.

BP

Eerste Kamerlid B.W. Maris bedankte in februari voor de Boerenpartij. Hij was één van de oprichters van de in oktober 1977 opgerichte Conservatieve Volkspartij, een nieuwe partij van verontruste boeren.

Onenigheid met partijleider Koekoek leidde er toe dat in Hollandscheveld een scheuring in de partij ontstond, waarna lijsttrekker Stroefzand met een eigen lijst de gemeenteraadsverkiezingen inging.

Koekoek werd door het Arnhemse gerechtshof vrijgesproken van strafvervolging wegens (vermeende) frauduleuze handelingen. Het Utrechtse BP-lid Van Muyden had Koekoek er vorig jaar van beschuldigd partijgeld te hebben verduisterd en stembriefjes bij de Tweede Kamerverkiezingen te hebben vervalst.

CDA

Op 7 maart gaf ex-minister R.F.M. Lubbers een verklaring uit, waarin hij bevestigde hetgeen De Volkskrant in samenwerking met de Haagse Post op het spoor was gekomen: tijdens zijn ministerschap had hij als deelgenoot van een familiebedrijf een belastingvoordeel van enkele tonnen genoten middels een door zijn toenmalig departement (Economische Zaken) ontworpen investeringsregeling. Met zijn twee broers had Lubbers een vennootschap onder firma "De Bouwbeleggings- en Exploitatieonderneming R3" te Capelle aan de IJssel. Lubbers zei in de verklaring het achteraf beter te hebben gevonden als hij als minister had afgezien van het belastingvoordeel, maar dat hij er niet aan dacht zich uit de politiek terug te trekken. De belastinginspecteur verzocht hij alsnog het genoten voordeel ongedaan te maken.

Op 30 november maakte Lubbers in verband met zijn kandidatuur voor het fractievoorzitterschap (vacature - Aantjes) zijn bezittingen in bedrijven en onroerend goed bekend in een brief aan Tweede Kamervoorzitter Vondeling.

Vanuit het CDA werd besloten géén actie te gaan voeren voor terugkeer van de bede in de troonrede. Tegenover groepen die zich daarvoor beijerden werd gesteld dat in deze kwestie 'grote terughoudendheid' moet worden betracht. De eerste verantwoordelijkheid ligt in deze zaak bij het kabinet.

De jongerenorganisatie van het CDA, het CDJA, congresseerde voor de tweede maal op 27 mei in Utrecht. Voorzitter Borgman pleitte in zijn afscheidsrede voor een herkenbare stellingname van het CDA.

De fractie van het CDA sprak zich op 3 februari uit tegen de neutronenbom. De N-bom mag, aldus de fractie, niet worden toe-

gevoegd aan het wapenarsenaal van de NAVO en Nederland moet zich er voor inzetten dat dit standpunt door de NAVO wordt overgenomen. Op 29 mei zei fractievoorzitter Aantjes op een verkiezingsbijeenkomst in Amsterdam dat het fractie-standpunt t.a.v. de Urenco-zaak nog steeds dezelfde is: nadere eisen t.a.v. de levering van verrijkt uranium aan Brazilië blijven bepleiten bij de partners Duitsland en Engeland.

In het weekend van 10 en 11 juni stuurden een aantal prominente CDA-ers een brief aan de Kamerfractie van het CDA inzake de uitbreiding van de UCN-fabriek in Almelo en de levering van verrijkt uranium aan Brazilië. De brief was ondertekend door o.a. prof. Verkuyl, prof. Christiaanse en prof. Goudzwaard, alsmede door de jongerenorganisaties van het CDA. In de brief werd er op aangedrongen de motie-Van Houwelingen (eerst sluitende afspraken met Brazilië over opslag van plutonium alvorens te leveren) te blijven hantieren als leidraad bij de standpuntbepalingen in de Urenco-zaak.

In het Kamerdebat van 27 juni ging de CDA-fractie na druk nachtelijk top-beraad uiteindelijk toch akkoord met de levering aan Brazilië.

Het Algemeen Bestuur van het CDA vergaderde op 3 juni in Utrecht. Fractievoorzitter Aantjes zei in zijn rede van mening te zijn dat het Kabinet Van Agt - Wiegel nooit inzet van de verkiezingen mag worden. Eén van de eerste taken van de CDA-fractie is het benadrukken van de eigen identiteit, maar tegelijkertijd zei Aantjes dat er afgerekend diende te worden met de mythe van de loyalisten binnen de fractie.

Als er, aldus Aantjes, al sprake is van blokvorming binnen de fractie, dan verloopt die langs andere scheidslijnen.

Vanuit het CDA kwam er kritiek los op het beleid van haar staatssecretaris van Justitie, mevr. Haars. Zowel de Arjos als de

redactie van het AR-blad Nederlandse Gedachten, als de afdeling-Amsterdam van het CDA zetten hun vraagtekens bij het door haar gevoerde beleid, dit vooral naar aanleiding van de 182 'Kerk-Marokkanen'. Het DB van de CHU deelde mee achter het beleid van de staatssecretaris te staan.

Met de West-Duitse zusterpartij, de CDU, werd gesproken over de contacten van de laatste partij met de Europese Democratische Unie. Omdat zowel CDA als CDU lid zijn van de Europese Volkspartij, is het CDA van mening dat de CDU haar contacten met de conservatieve EDU moet verbreken. Vooralsnog bleek de CDU daar nog niet toe bereid.

Naar aanleiding van het vertrek van Boersma uit de fractie en de kritische opmerkingen die dat vertrek vergezelden, hebben ook andere leden van de fractie kritiek laten horen. Van Houwelingen, J.N. Scholten en S. Faber lieten zich eind oktober in De Tijd, Hervormd Nederland en NRC Handelsblad kritisch uit over de koers van het CDA. Voor fractieleider Aantjes was dat reden hen 'de-loyaal' gedrag te verwijten. Begin november werd aan de moeilijkheden binnen de fractie een speciale vergadering gewijd. De moeilijkheden rond de persoon van Aantjes die toen al speelden doorkruisten echter de aanvankelijke opzet van de bijeenkomst. Op een vergadering van 24 november werd uiteindelijk gesproken over de houding van de fractie tegenover het kabinet. De benadering zal 'positief kritisch' blijven, zo werd besloten. Aan het adres van oud-fractievoorzitter Aantjes werden lovende woorden geuit. De kwestie-Aantjes werd verder als afgedaan beschouwd.

Eind oktober werd het rapport 'Grondslag en politiek handelen' door de speciaal daartoe ingestelde commissie van het CDA, onder voorzitterschap van de vroegere CHU-voorzitter Van Verschuer, gepubliceerd. De commissie bleek de gedachte dat CDA-vertegenwoordigers persoonlijk de grondslag van het CDA moeten aanvaarden, te verwerpen. Het behoort, aldus de commissie, tot de verantwoordelijkheid van alle leden mee te denken over de politieke koers en de relatie daarvan tot de grondslag van de

partij. Met name in AR-kring was tegen deze gedachte verzet gerezen: toen de kwestie in 1975 speelde was het de ARP als enige van de drie partijen die van mening was dat iedere CDA-vertegenwoordiger het evangelie als richtsnoer voor het politiek handelen moet aanvaarden. De commissie stelt daarentegen de 'politieke overtuiging' centraal.

Op 9 december spraken de afzonderlijke partijraden c.q. unieraad hun mening uit over het rapport. De Unieraad van de CHU en de KVP-Partijraad namen de op het rapport gebaseerde resolutie met algemene stemmen aan. Binnen de ARP-Partijraad leidde het tot heftige discussies. Uiteindelijk werd de resolutie aangenomen met 127 stemmen voor en 50 tegen.

Het vertrek van Aantjes als fractievoorzitter leidde tot nieuwe problemen. Lubbers was tot waarnemend fractievoorzitter benoemd, de definitieve keuze van de nieuwe voorzitter zou begin december plaats vinden. Het probleem was dat de ARP, die als eerste in aanmerking kwam om de nieuwe voorzitter te leveren, geen geschikte kandidaat naar voren wist te brengen. Op de valreep stelde ARP-partijvoorzitter Hans de Boer zich toch nog beschikbaar. Goudzwaard had zich beschikbaar gesteld om hem eventueel op te volgen als partijvoorzitter. Onder druk van het AR-bestuur moest De Boer zijn bereidheid om eventueel ook genoeg te nemen met de functie van vice-fractievoorzitter terugtrekken.

In de nacht van 7 op 8 december werd Lubbers uiteindelijk toch tot fractievoorzitter gekozen. Hiervoor waren wel drie stemrondes nodig geweest. Hij behaalde 34 van de 45 aanwezige stemmen.

Ook de verkiezing van de eerste vice-fractievoorzitter leverde moeilijkheden op. Lubbers had te kennen gegeven graag 'loyalist' naast zich te hebben, maar degene die daarvoor in aanmerking kwam, Van Houwelingen, kon niet op voldoende steun rekenen. Schakel, behorend tot de rechtervleugel van het CDA/ARP werd op 13 december tot eerste vice-fractievoorzitter

gekozen. Tweede vice-fractievoorzitter werd Van Leijenhorst (CH) en Kleisterlee (KVP) werd fractiesecretaris.

CHU

Op de Unieraadsvergadering van 15 april in Zwolle spraken voorzitter Van Leeuwen, Van Leijenhorst en Van Hulst woorden van dank aan het adres van ex-minister Kruisinga! Kruisinga zelf sprak hiervoor zijn dank uit.

Op 20 mei vierde de CHU in Arnhem haar 70-jarig bestaan. In de redevoeringen werd ingegaan op uitspraken van oppositieleider Den Uyl eerder die maand gedaan over de machtsconcentraties van christen-democraten in tal van maatschappelijke organisaties. Tijdens de Unieraadsbijeenkomst op 7 oktober in Utrecht sprak Van Leeuwen over het Nederlands lidmaatschap van de NAVO. Nederland heeft, aldus Van Leeuwen, zoveel goede waarden in haar samenleving te verdedigen, dat ik niet bereid gevonden kan worden te koketteren met de gedachte de NAVO te verlaten. Van Leeuwen zei dit naar aanleiding van uitspraken van CDA-fractievoorzitter Aantjes dat Nederland, indien de neutronenbom zou worden ingevoerd, het lidmaatschap van de NAVO ter discussie zou moeten stellen.

Ex-minister Kruisinga keerde in oktober terug in de politiek door een benoeming tot lid van de Nederlandse afvaardiging naar de Europese Unie van Christen-Democraten. Wanneer partijgenoot Tolman in 1979 tot afgevaardigde naar het Europees Parlement zal worden gekozen, doet zich het probleem van zijn opvolging binnen de CDA-fractie voor. Kruisinga staat als eerste op de nominatie Tolman op te volgen. Het aanvankelijke besluit van de CHU dat Tolman lid kon blijven van beide parlementen, met als enige doel Kruisinga te weren, bleek niet houdbaar toen zowel de AR- als de KVP-kandidaten geen dubbelmandaat bleken te krijgen.

CPN

Op het 26ste partijcongres van de CPN, gehouden van 20 tot 22 januari in Amsterdam, werd oud-voorzitter en secretaris Paul de Groot van zijn voetstuk gestoten. Het congres ontnam De Groot het ere-lidmaatschap van de partij en het directeurschap van het IPSO. Henk Hoekstra werd tot partijvoorzitter gekozen. Op het congres werd de discussie afgesloten die sinds de verkiezingsnederlaag van mei 1977 werd gevoerd. In april besloot de Algemene Bond van Ambtenaren (ABVA) 'het streven van leden die partijpolitieke standpunten tot algemene bondsstandpunten trachten te verheffen tegen te gaan'. Aanvankelijk had het hoofdbestuur de vergadering een motie willen voorleggen waardoor het mogelijk zou worden CPN-ers die in de bond partijpolitiek bedrijven als leden van de bond te royeren.

In Tilburg werd een 27-jarige onderwijzer, B. Hartstra geschorst door zijn werkgever, de Stichting RK-Scholen Tilburg-Noord, in afwachting van zijn ontslag. Reden hiervoor was het feit dat hij weigerde zich terug te trekken als lijsttrekker van de CPN bij de gemeenteraadsverkiezingen, en te bedanken voor het lidmaatschap van de partij.

Op 24 augustus maakte de CPN via een publikatie in De Waarheid voor het eerst in haar bestaan haar ledenaantal bekend: 27.500.

Als vervolg op het besluit van augustus deel te nemen aan de Europese verkiezingen, werd in oktober Rinus Haks als lijsttrekker voor die verkiezingen aangewezen.

De Nederlandse communistische vertegenwoordiger in het Europees Parlement dient als uitgangspunt te hanteren dat de EG geen prooi mag worden van de multinationals en het West-Duitse grootkapitaal. De verdediging van de democratie en de nationale

onafhankelijkheid moeten eveneens hoog in het vaandel worden geschreven.

Per 1 november heeft Fré Meis zijn functies in de Groninger gemeenteraad en in de Provinciale Staten van Groningen neergelegd. Zijn functies in het Dagelijks Bestuur van de partij en als voorzitter van het district Groningen blijft hij uitoefenen.

Op 24 november werd tijdens een jubileumbijeenkomst in Amsterdam het zestigjarig bestaan van de partij gevierd. Partijvoorzitter Hoekstra hield bij die gelegenheid een pleidooi voor het samengaan van de linkse partijen in Nederland. Hij noemde geen namen van partijen die hij in dit verband voor ogen had.

D'66

De Adviesraad van D'66 noemde op 25 februari de opstelling van de regering inzake de neutronenbom onaanvaardbaar. Terwijl de meerderheid van de Tweede Kamer een afwijzende houding inneemt, negeert de regering dit feit gewoon.

Op 22 april hield D'66 haar Voorjaarscongres in Zwolle. Partijvoorzitter Glastra van Loon benadrukte in zijn rede het belang van zijn partij als zelfstandige vierde stroming in het Nederlandse politieke bestel. Het congres besloot deel te nemen aan de Europese verkiezingen. In een later stadium zou worden besloten of dit samen met andere partijen diende te gebeuren of zelfstandig.

In september werd een discussienota van het partijbestuur besproken over de opstelling van de partij in het Europees Parlement. De voorkeur van het partijbestuur voor aansluiting bij de liberale federatie bleek te berusten op verwantschap met een aantal partijen die deel uitmaken van die fractie. Volgens de nota moet met een definitief oordeel worden gewacht tot na de verkiezingen, terwijl de afgevaardigden zelf

ook een belangrijke stem in het kapittel dienen te hebben.

In een alternatief bezuinigingsplan werd voorgesteld tot een nieuw soort werkgelegenheidsprogramma's te komen, die veel meer gericht moeten zijn op de bestaande behoefte van de maatschappij.

Op 4 en 5 november werd het najaarscongres gehouden in Breda. Uit de toespraak van partijvoorzitter Glastra van Loon viel op te maken dat de strijd binnen de partij over aansluiting in Europees verband bij een bepaalde stroming nog niet is beslist. Bekendgemaakt werd de kandidatuur van Van Mierlo (oud-fractievoorzitter), De Goede en Brinkhorst (beide oud-staatssecretaris) voor het Europees Parlement. Alle drie onderschrijven ze de zelfstandige opstelling van de partij, hoewel Van Mierlo hierbij aantekende persoonlijk meer voor samenwerking met de socialisten dan met de liberalen te zijn. Met één stem tegen keurde de vergadering het bestuursvoorstel zelfstandig de Europese verkiezingen in te gaan goed. Meegedeeld werd dat het ledental is gestegen van 300 in 1974 tot 12.000 nu.

Enige tijd later werd bekend dat zowel Brinkhorst als Van Mierlo zich terugtrokken als kandidaat voor het Europees Parlement. Brinkhorst geeft voorrang aan zijn huidige lidmaatschap van de Tweede Kamer.

DS'70

Op 15 april besloot het congres van DS'70 de partij voorlopig nog niet op te heffen. Voorzitter Hartog kondigde de noodzaak van een nieuw gezicht voor de partij aan, en misschien een andere naam. Er werd besloten tot instelling van een commissie Identiteit en Strategie.

Op de partijraadsvergadering van 21 oktober in Amsterdam werd meegedeeld dat de partij een uitnodiging heeft ontvangen voor een bezoek aan Zuid-Afrika. Een kritische dialoog is, aldus Hartog, vruchtbaarder dan het polariseren door middel van har-

de maatregelen. De uitnodiging werd later afgeslagen omdat niet de garantie werd verkregen dat men zich vrijwillig zou kunnen oriënteren. Ook over de grootte van de delegatie kon geen overeenstemming worden bereikt.

EPV

Op 28 januari vond in Utrecht het oprichtingscongres plaats van de Evangelische Progressieve Volkspartij. Uit onvrede met de totstandkoming van het Kabinet-Van Agt had een aantal CDA-ers hiertoe het initiatief genomen. De partij komt voort uit de Evangelische Solidariteitspartij, in '70 opgericht en in '75 na de 'Bergrede' van Aantjes weer opgeheven. Oprichters van de EPV waren o.a. ds. K. van der Sluijs, M.J. Tas en J.W.E. Riemens.

Een week voor de Provinciale Statenverkiezingen bracht de EPV het advies uit niet op het CDA te stemmen. De partij nam zelf niet aan de verkiezingen deel. Een stem op een provinciale CDA-lijst, zal, aldus de EPV, worden uitgelegd als steun aan dit kabinet.

Ds. Van der Sluijs werd op 4 maart tot voorzitter van de EPV benoemd.

In haar partijraad van 27 mei sprak de partij zich uit tegen terugkeer van de bede in de troonrede.

Op 11 november werd een Beziingscongres gehouden in Utrecht; het thema van het congres was toegespitst op de relatie evangelie - economische orde, in welk kader het CDA-rapport 'Gespreide verantwoordelijkheid' werd besproken. Aan het eind van de vergadering werd besloten de ARP, de Arjos en de 'loyalisten' binnen de CDA-fractie uit te nodigen voor een gesprek. De eerlijkheid gebiedt, aldus Van der Sluijs, te zeggen dat het evangelie blijkbaar twee politieke stromingen kan inspireren en dat deze nu eenmaal niet binnen één partij te verenigen zijn.

GPV

Op de vergadering van 8 april in Amstersfoort sprak GPV-Kamerlid Verbrugh zich uit tegen de houding van Aantjes inzake kernenergie, neutronenbom, bede in de troonrede en voor het officiële beleid van de Zuid-Afrikaanse regering.

Op 27 mei sprak de Centrale Verbondsraad van de partij zich uit tegen het streven naar gelijkberechtiging van andere samenlevingsvormen dan het huwelijk. De overheid is, aldus de CVR, gehouden het huwelijk als een voor het leven bindende samenlevingsvorm te erkennen en te beschermen.

KVP

De KVP-Partijraad van 20 mei in Breda stelde met tevredenheid vast dat CDA-fractieleider Aantjes het Kabinet-Van Agt onlangs nadrukkelijk als een parlementair kabinet had bestempeld. Dit in tegenstelling tot hetgeen hij vlak na de formatie had gezegd. Partijvoorzitter Vergeer deelde in antwoord op vragen mee dat het 'een wonder Gods' zou zijn als de fusie tussen de drie CDA-partijen voor 1980 rond zou zijn.

Op een bijeenkomst van de kring-Gelderland van zijn partij waarschuwde voorzitter Vergeer voor een leegloop van de partij. Hij drukte zijn partijgenoten op het hart lid te blijven van de KVP tot het moment dat het CDA werkelijk één partij is geworden. Als de KVP nu leegloopt nemen de katholieken in 1980 een volstrekt ondergeschikte positie in binnen het CDA.

NVU

Op 8 maart heeft de Amsterdamse rechtbank de vordering van de officier van justitie tot ontbinding van de Nederlandse Volks-

unie op formele gronden van de hand gewezen, hoewel zij 'niet aarzelt de NVU als een verboden vereniging te kwalificeren'.

De officier van justitie had in december '77 een verzoekschrift tot ontbinding ingediend. Reden hiertoe zag hij in het feit dat de NVU in strijd met de openbare orde en goede zeden handelt door discriminerend optreden in pamfletten en toespraken. De rechtbank ontkende dit niet. Direct na de uitspraak van de rechtbank kondigde de voorzitter van de NVU, Glimmerveen, aan onder eigen naam aan de gemeenteraadsverkiezingen in enkele grote steden te zullen meedoen, hetgeen echter werd geweigerd. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag diende hij naamloze lijsten in, die echter eveneens door de hoofdstembureaus geweigerd werden.

PSP

Bram van der Lek nam met ingang van 16 januari ontslag als lid van de Tweede Kamer. Van der Spek, zijn opvolger in de Tweede Kamer, en het Eerste Kamerlid voor de PSP, Vogt, waren niet aanwezig bij de opening van de Staten-Generaal op de derde dinsdag van september. Ze zeiden dit besluit als republikeinen genomen te hebben wegens de verheerlijking van de koninklijke familie die rondom de opening hangt en wegens feitelijke misdragingen van bepaalde leden van de familie.

Op 23 september werd samen met de PPR een landelijke manifestatie gehouden tegen Bestek '81, de bezuinigingsplannen van het Kabinet-Van Agt.

Tijdens het op 25 november in Leiden gehouden congres werd besloten tot zelfstandige deelname aan de Europese verkiezingen. Zowel de PPR als de CPN hadden afgezien van samenwerking. Bouwe Kalma werd tot lijststaanvoerder van de PSP voor de Europese verkiezingen gekozen. Overigens is de belangstelling binnen de partij voor deelname aan deze verkiezingen zeer gering.

PvdA

In januari werd Den Uyl met algemene stemmen tot fractievoorzitter in de Tweede Kamer gekozen. Van Thijn, tot nu toe fractievoorzitter, werd eerste ondervoorzitter. Van de oud-ministers keerden (al dan niet voor langere tijd) behalve Den Uyl terug in de fractie: Van der Stoel, Stermink, Pronk, Duisenberg en Van Kemenade.

Hoewel in eerste instantie anders was besloten is ex-staatssecretaris Jan Schaefer na overleg tussen Kamerfractie, partijbestuur en bestuur van het gewest-Amsterdam, toch beschikbaar gekomen voor het lijsttrekkerschap in Amsterdam bij de gemeenteraadsverkiezingen. Zijn parlementaire werk zal hij opgeven. Tweede op de lijst staat oud-minister Irene Vorrink.

Op 10 februari congresseerde de PvdA over het Europees verkiezingsprogram, op 11 februari over de lokale democratie. De PvdA wenste in het verkiezingsprogram van de Europese Socialistische Federatie opgenomen te zien dat er geen nieuwe kerncentrales meer mogen worden gebouwd totdat veiligheid, gevaarlose opslag van kernafval en het voorkomen van terrorisme volledig zijn gewaarborgd. T.a.v. de lokale democratie werd een resolutie aangenomen waarin werd gesteld dat bestuurscolleges op provinciaal en plaatselijk niveau steeds programcolleges moeten zijn. Op 27 mei presenteerde Den Uyl in Enschede een bezuinigingsnota, die daarna door de fractie bediscussiëerd zou worden. De sleutel tot beperking van de groei van de overheidsuitgaven ligt volgens hem in het afzien van loonsverhogingen, gepaard gaande met maatschappijhervormingen. Uit de doorrekening door het Centraal Planbureau van 'Werkgelegenheid door solidariteit' bleek het plan uit te komen op een werkloosheidscijfer van tussen de 145 en 170 duizend in 1982, terwijl de plannen van het kabinet neerkomen op

175 tot 200 duizend in hetzelfde jaar. Terwijl Den Uyl uitgaat van een bezuiniging van 4 miljard op de overheidsuitgaven, gaat het kabinet uit van een bezuiniging van 10 miljard.

Op 8 juni werd bekend dat oud-minister W.F. Duisenberg de Tweede Kamer zou gaan verlaten en een functie zou gaan bekleeden bij de Rabobank. Per 1 januari 1979 zou hij lid worden van de hoofddirectie van deze bank. Den Uyl reageerde op het vertrek met teleurstelling, maar zei er wel begrip voor te kunnen opbrengen dat het Kamerlidmaatschap Duisenberg niet voldoende bevrediging schonk. Wel zei Den Uyl dat de overgang van ministerschap naar financiële instelling meer afstand vroeg, dan nu gehanteerd. Kamervoorzitter Vondeling bedankte voor het lidmaatschap van de ABVA, vermoedelijk uit onvrede met de acties van de ambtenaren tegen de voorgenomen bezuinigingsplannen van het kabinet.

Het Partijbestuur besloot in augustus tot publicatie van de namen van de (vooraanstaande) PvdA-ers die verzuimd hebben geld te storten in het fonds 'bijzondere activiteiten'. De binnen de partij bestaande verplichting dat haar vertegenwoordigers een extra bijdrage in de partijkas storten is met name een aantal noordelijke burgemeesters en een aantal fractieleden een doorn in het oog. De Partijraad vindt deze maatregel nog niet ver genoeg gaan en is van mening dat de 'wanbetalers' geroyeerd dienen te worden.

Vondeling liet bij de presentatie van zijn boek 'Schijn des kwaads' in september weten een proefproces te willen uitlokken over de vraag of de verplichting tot deze extra bijdrage in de partijkas in strijd is met de zuiveringseed. Hij zelf is van mening dat het een goudeerlijke zaak is, die voor iedereen zichtbaar is geregeld in de reglementen van de partij.

Op de Partijraadsvergadering van 28 september in Utrecht kondigde internationaal-secretaris Wim Bogaard zijn vertrek aan.

Hij liet weten zijn functie niet naar behoren te hebben kunnen beoefenen en dat de functie naar zijn mening alleen goed zal kunnen worden uitgeoefend als er sprake is van een volledig bezoldigde baan.

Op de partijraadsvergadering van 13 oktober kondigde Ien van den Heuvel haar vertrek aan. Behalve voor Ien van den Heuvel en Wim Bogaard zal het congres van april 1979 opvolgers moeten kiezen voor secretaris Heyne den Bak en de bestuursleden Toussaint, Salomons en Van der Hek. Met de aankondiging van haar vertrek ontbrandde de strijd om het voorzitterschap binnen de partij. Als namen van gegadigden kwamen naar voren: Max van den Berg, oud-wethouder van Groningen, Han Lammers, Jaap van der Doef en Wim Meijer. Meijer stelde zich op 17 oktober officieel kandidaat met het sturen van een notitie aan de partij, waarin hij zijn persoonlijke visie op een aantal zaken geeft. Van der Doef steunt de kandidatuur van Meijer, hoewel hij zichzelf niet bij voorbaat terugtrekt. Han Lammers liet op 28 oktober weten zich niet beschikbaar te stellen. De afdeling-Den Haag stelde Ed van Thijn kandidaat, maar deze liet weten niet te voelen voor het partijvoorzitterschap.

In oktober publiceerde het Partijbestuur de ontwerp-resolutie voor het congres in april. Voorgesteld wordt handhaving van het lidmaatschap van de NAVO: een 'kritisch Nederlands lidmaatschap'. Wel worden enkele fundamentele wijzigingen in het veiligheidsbeleid van de NAVO noodzakelijk geacht. Erkend wordt dat de door het congres van april 1975 gestelde voorwaarden voor handhaving van het lidmaatschap niet in alle opzichten zijn vervuld. De actie 'help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen in Nederland' van het IKV dient te worden ondersteund. Tegen de neutronenbom wordt onvoorwaardelijk 'nee' gezegd.

Kamervoorzitter Vondeling stelde zich in november kandidaat voor het lijsttrekkerschap voor de Europese verkiezingen.

Als consequentie heeft hij het voorzitterschap van het 'Nationale comité voor de rechtstreekse verkiezingen van het Europees Parlement' neergelegd. In december adviseerde een speciale commissie uit de partij de Partijraad met een dubbel-lijsttrekkerschap de Europese verkiezingen in te gaan. Naast Vondeling zou ook Ien van den Heuvel lijsttrekker moeten zijn, vooral om de stemmen van de linkervleugel te winnen.

Eveneens in december wordt de langverwachte nota 'Partij, parlement, activisme' door een daartoe ingestelde werkgroep van de Wiardi Beckman Stichting gepubliceerd. Conclusie van de nota luidt dat de partij zich moet afvragen hoe haar eenzijdig op de parlementaire macht gerichte strategie verbreed kan worden tot een meer maatschappij gerichte. De parlementaire democratie als belichaming van de volkswil wordt verdedigd, maar een al te stellig geloof in de macht van de parlementaire organen dient gerelativeerd te worden.

PPR

De PPR vierde haar tienjarig bestaan tijdens een congres in februari. Fractievoorzitter Ria Beckers deed in haar rede een klemmend beroep op de progressieven om te komen tot een gebundeld alternatief, dat kan dienen als antwoord op de machtspositie van het CDA. Op het congres, gewijd aan het thema werkloosheid, werd een alternatief gepubliceerd voor de nota 'Maken wij er werk van' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

De PPR ziet niets in het opvoeren van de productie om de werkloosheid op te lossen.

Op 7 maart tekende de PPR, zoals voorzitter Herman Verbeek al had aangekondigd, beroep aan bij de Kroon tegen de uitbreiding van de ultracentrifugefabriek in Almelo.

De afgegeven vergunning werd op verschillende punten in strijd geacht met de Kernenergiewet, zoals ' de bescherming

van mensen, dieren en goederen'.

Op 7 juli werd bekend gemaakt dat het bestuur van de PPR geen overeenstemming met de PvdA heeft kunnen bereiken over gezamenlijke deelname aan de Europese verkiezingen. Omdat de PvdA niet akkoord ging met de eisen van de PPR (gezamenlijke lijst, eigen kandidaat op een verkiesbare plaats, een gemeenschappelijk kernprogramma en een gezamenlijke verkiezingscampagne) besloot de PPR zelfstandig te gaan deelnemen.

Op 26 augustus werd besloten ook niet samen met de PSP deel te nemen aan de Europese verkiezingen, welk besluit nog door het congres moest worden bekrachtigd.

Op het najaarscongres van de partij op 3 en 4 november in Amsterdam werd Leo Jansen tot lijsttrekker voor de Europese verkiezingen gekozen. Met 371 tegen 211 stemmen werd het voorstel samen met de PSP deel te nemen verworpen.

RPF

De Reformatorisch Politieke Federatie besloot in januari deel te nemen aan de verkiezingen voor de Provinciale Staten op 29 maart. Bij de Kamerverkiezingen van 1977 werden 2000 stemmen te weinig behaald voor een zetel in de Kamer.

Het resultaat dat werd behaald bij de Statenverkiezingen was geringer dan dat van de Kamerverkiezingen: 0,45% tegenover 0,64%.

Op 17 juni hield de RPF haar halfjaarlijkse Federatieraadsvergadering in Putten. Voorzitter Langeler zei dat er gezien het kabinetsbeleid een groot arbeidsterrein braak ligt voor de RPF. Velen denken dat er, gezien de behaalde resultaten bij Staten- en Raadsverkiezingen geen plaats is voor de RPF. Maar de ruim 20 zetels die in diverse gemeenteraden werden behaald noemde hij ' de eerste bloesem aan de boom

die drie jaar geleden is geplant'.

SGP

Op 25 februari werd de algemene vergadering van de SGP gehouden in Utrecht. Fractievoorzitter Abma verklaarde aan de door Van Agt afgelegde regeringsverklaring geen touw te kunnen vastknopen: enigermate kwam het over als 'Den Uyls stem en Wiegels handen'. Hij deelde mee dat bij de Statenverkiezingen de nadruk zou worden gelegd op het typisch reformatorische accent van de SGP.

In Middelburg werd op 24 april het zestig-jarig bestaan van de SGP gevierd. In die plaats werd de partij ook opgericht. Onder de genodigden was ds. Kok, één van de zeventien nog in leven zijnde personen die destijds de partij hebben opgericht.

VVD

Eind januari vierde de VVD in het RAI-gebouw in Amsterdam haar dertig-jarig bestaan. Fractievoorzitter Rietkerk sprak bij deze gelegenheid andermaal de overtuiging uit dat er een nieuwe tijd op komst is waarin het liberalisme nieuwe kansen worden geboden.

In februari kon de VVD het 100.000ste lid noteren. Vijf jaar geleden bedroeg het aantal VVD-leden nog maar 38.000. Blijkens het op 8 februari gepubliceerde Gemeenteprogram van de VVD, is de partij voorstander van colleges van burgemeester en wethouders die een afspiegeling vormen van de partijpolitieke verhoudingen in de gemeenteraad. Geconstateerd is, aldus de voorzitter van de programcommissie, J. Drijber, dat meerderheidscolleges vrijwel nergens beter functioneren dan afspiegelingscolleges. Het program spreekt zich verder uit voor zeggenschap van de raadsleden bij de benoeming van de burgemeester.

Op 10 en 11 maart werd in Utrecht de Algemene Jaarvergadering van de VVD gehouden. Voorzitter Korthals Altes uitte in zijn rede nogal wat kritiek op coalitie-partner CDA: de CDA-ers moeten aanvaarden dat er ook liberale invloed is.' In verband met het door de CDA-fractie ingenomen afwijzend standpunt t.o. de neutronenbom zei hij dat de verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van het kabinet met zich mee brengt dat er van te voren overleg plaats vindt, voordat 'fractiegetuigenissen worden gepubliceerd'.

Ook fractieleider Rietkerk waarschuwde dat het CDA niet teveel afstand van het kabinet moet nemen.

Op 20 mei werd een deelcongres gehouden over 'Arbeid', waar een aantal stellingen, gebaseerd op het rapport van de Teldersstichting 'Arbeid'; een studie over de plaats van de arbeid in de maatschappij van morgen', ter discussie lagen. Het congres nam het idee over dat algemene werktijdverkorting een mogelijke oplossing zou kunnen zijn voor de oplossing van de werkloosheidsproblematiek.

Op 23 september werd een partijraadsvergadering gehouden in Amersfoort. Fractieleider Rietkerk zei dat het CDA nog steeds moeite blijkt te hebben met het accepteren dat de samenwerking met de PvdA voorbij is. Te vaak wordt de indruk gewekt dat samen met de oppositie stelling wordt genomen tegen het kabinet waarin per slot van rekening tien eigen ministers zitten. Rietkerk pleitte voor een integrale uitvoering van Bestek '81. Over de volgens de opiniepeilingen dalende belangstelling voor de VVD toonde hij zich niet ongerust. We hebben, aldus Rietkerk, een prijs moeten betalen voor de regeringsdeelname, maar de peilingen zijn een momentopname en dat kan erg snel weer veranderen. De voorzitter van de Eerste Kamerfractie, mevrouw Van Someren-Downer, was het hier niet helemaal mee eens. Zij vond dat de partij zich actiever moet gaan opstellen in een aantal zaken. In aansluiting

hierop presenteerde partijvoorzitter Korthals Altes een aantal concrete plannen hiervoor.

Op bijeenkomsten in oktober hielden Tweede Kamerleden van de VVD pleidooien voor toenadering tot de PvdA. Mevrouw Kappeyne van de Coppello zei in Capelle aan de IJssel: 'De VVD moet zich gaan oriënteren op de mogelijkheden van samenwerking met de PvdA'. We willen ons niet storten in een avontuur met de PvdA, maar het is niet verstandig uitgeleverd te zijn aan het CDA.

Kamerlid Nypels liet woorden van gelijke strekking horen. Als het CDA, aldus Nypels, doorgaat voor de oplossing van niet in het regeerakkoord geregelde problemen, contact te zoeken met de PvdA, dan zal de VVD niet aarzelen bijv. op het justitiële vlak toenadering tot de PvdA te gaan zoeken. Ook fractieleider Rietkerk zei het niet ondenkbaar te vinden dat de VVD op bepaalde gebieden met de PvdA tot overeenstemming zou kunnen komen.

Op een bijeenkomst op 20 november in Utrecht zei fractieleider Rietkerk te hopen dat de PvdA het abortusontwerp van de regering niet te snel zal verwerpen.

Hij zei te hopen dat de PvdA het zou kunnen opbrengen het voorstel niet vanuit een oppositiehouding te benaderen, maar op zijn merites te beoordelen. Rietkerk noemde het een bemoeidigend teken dat het kabinet er in is geslaagd tot overeenstemming te komen en aldus voor 1 januari 1979, zoals bepaald, een abortusontwerp op tafel te leggen.

In december verscheen een tweede rapport van de Teldersstichting over werken, ditmaal getiteld 'Arbeidstijdverkorting op afbetaling'. In dit rapport wordt het begrip arbeidstijdverkorting op afbetaling (ATVA) geïntroduceerd. Als de werknemers tijdelijk bereid zijn af te zien van een reële loonstijging en de overheid tijdelijk bijspringt, kunnen werkgevers zonder grote risico's meer mensen aan het werk helpen.

Geraadpleegde literatuur:

Politiek Overzicht, jrg. 18 (1978), nos. 1 (jan.) t/m 12 (dec.)